

NUCENÁ KOLEKTIVIZACE JAKO ZÁSAH STÁTNÍ SPRÁVY DO SOUKROMÉHO PRÁVA

MICHAL ŠKERLE

Právnická Fakulta, Masaryková Univerzita v Brně, Česká Republika,

Abstract in original language

Padesátá léta představují jednu z nejsmutnějších kapitol v dějinách českého venkova. Během velmi krátké doby dokázala komunistická strana zlikvidovat strukturu vesnice, jež se formovala po staletí. Zemědělci s více než 15 ha byli označeni za tzv. „kulaky“ a za neplnění nadsazených dodávkových povinností byli postihováni a trestáni. Orgány KSČ jim všemi dostupnými prostředky bránily ve svobodném výkonu jejich povolání. Kolektivizace s sebou nesla mnoho dnes již nepředstavitelných praktik, jimiž se komunistický režim snažil zlomit odpor všech vrstev rolníků a donutit je ke vstupu do nově vznikajících Jednotných zemědělských družstev. Příspěvek se zabývá právními i protiprávními aspekty zásahů státu do soukromé sféry působení zemědělců v Československu na počátku padesátých let minulého století.

Key words in original language

Kolektivizace, venkov, státní správa, soukromé právo, Komunistická strana Československa.

Abstract

The fifties are one of the saddest chapters in the history of the Czech countryside. In a very short time the Communist Party was able to destroy the structure of the village, which was formed over centuries. Farmers with more than 15 ha have been designated as so-called "kulaks" and for non-exaggerated delivery obligations have been punished. Authorities KSC them by all available means of preventing the free exercise of their profession. Collectivization brought about many now unimaginable practices, which the communist regime tried to break the resistance of all layers of the peasants, forcing them to enter the emerging United Agricultural Cooperatives. The paper also deals with legal aspects of unlawful interference by the State private activity of farmers in Czechoslovakia in the early fifties of the last century.

Key words

Collectivization, countryside, government, private law, Communist Party of Czechoslovakia.

Kolektivizace je označení procesu přeměny individuálního soukromého zemědělství na kolektivní, zpravidla v souladu s myšlenkami marxismu a jeho ideou společného vlastnictví. Kolektivizaci prováděly komunisté v zemích, kde se dostaly k moci a inspirovali se průběhem kolektivizace v Sovětském svazu. Pro kolektivizaci zemědělství neměli komunisté v žádné zemi reálný

hospodářský důvod, nýbrž k ní došlo z čistě politicko-ideologických důvodů.

Komunisté pro převzetí moci ve všech zemích potřebovali podporu širokých vrstev obyvatelstva, včetně zemědělců. Své skutečné úmysly tedy tajily a před převzetím moci slibovali různé pozemkové reformy. Pro komunisty byla sice kolektivizace jedním z klíčových témat, ale pouze uvnitř strany se o ní hovořilo. Navenek strana kolektivizaci neprosazovala, dokud se nechopila moci. Komunisté totiž měli taktiku (o které se hovořilo v úzkém kruhu nejvyšších představitelů) se nejdříve se dostat moci a až poté se zabývat cíli dílčími.

První vlna kolektivizace započala v Sovětském svazu a sloužila jako inspirace pro ostatní komunistické země. Můžeme říci, že řada zemí sovětského bloku se po druhé světové válce pokoušelo jít svou „vlastní cestou k socialismu“ a to včetně způsobu kolektivizace. První takovou cestu nastoupila Jugoslávie, ale Stalinovi nešlo odporovat. Po tzv. „sovětsko-jugoslávské roztržce“ se již ostatní země, včetně Československa, něčeho podobného neodvážily a kolektivizace tu probíhala podle sovětského vzoru.

V SSSR vše začalo tzv. Dekretem o půdě z roku 1917, který vydali bolševici po uchopení moci v zemi, k nacionalizaci půdy, likvidovaly se carské a šlechtické velkostatky, znárodněná půda se rozdělovala vesnické chudině do osobního nebo občinového užívání. Obecina¹, která během předrevoluční Stolipinovy reformy téměř zanikla, znovu oživala a stávala se základem, na němž se tvořily první zemědělské komuny, jakási primitivní kolektivní hospodářství, vybavená pouze živým a mrtvým inventářem, který pocházel z likvidovaných velkostatků.

Předrevoluční kulaci² za války zbohatli a ve svůj prospěch využili i nedostatku potravin v občanských nepokojích a za tzv. válečného komunismu. V podmínkách navazující tzv. Nové hospodářské politiky (NEP) se tak s podporou sovětské revoluční moci paradoxně setkávala přežívající feudální obecina s dravým kapitalistickým kulactvem. Vesnická chudina a rolníci, kteří se ještě nenaučili samostatně nebo kolektivně hospodařit, byli najednou velkou polohladovou masou, se kterou bylo možné v podmínkách diktatury proletariátu experimentovat a manipulovat podle příkazů centra či místních komisařů a sekretářů.³

---

¹ Obecina v carském Rusku znamenala vesnici se společnou obecní držbou půdy, která byla jednotlivcům znovu přidělována do užívání.

² Slovem kulak označil Lenin ve svém díle *Vývoj kapitalismu v Rusku* z roku 1899 velkého zemědělce ve snaze rozdělit venkovské obyvatelstvo do tříd. V užívání se tento pojem rozšířil v souvislosti se Stolypinovou agrární reformou po roce 1906.

³ JECH, Karel: *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*. Praha, 2008, str. 36.

Stalinem prováděna kolektivizace byla nepřipravená a velmi zkomplikovala život rolníků na venkově. Ti byli do kolchozů⁴ lákáni mnoha nepodloženými sliby o brzkém blahobytu. Ti, kteří s kolektivizací nesouhlasili, byli tvrdě zastrášováni, veřejnou formou byli zostouzeni a nakonec do kolchozů nahnáni s použitím násilí, někdy třeba vojsko obklíčilo i celou vesnici. Velcí sedláci (kulaci) byli prohlášeni za původce a viníky všech zásobovacích problémů, za hlad a za to že brání socialismu v SSSR. Jejich majetek byl zabavován a mnohdy se s nimi konaly vykonstruované soudy.

Kolchozy byly zřizovány direktivně shora ze strany státu. Byl to jasný zásah veřejné moci do soukromého práva. Ač vše mělo vypadat jako dobrovolný přechod sedláků ke kolektivizaci, opak byl pravdou. Kolchozy sice disponovaly znárodněnou půdou k trvalému užívání, tu však nesměly prodávat, kupovat nebo pronajímat. Takto tedy zasahovala státní moc do soukromého práva v Sovětském svazu v období třicátých let minulého století. Jak jsme si již řekli, tak Československo se po druhé světové válce vydalo podobnou cestou. Pojďme se nyní podívat, jakými způsoby zde zasahovala veřejná moc do soukromého vlastnictví půdy.

První etapa kolektivizace zde nastala již krátce po skončení druhé světové války a nebyla ještě zcela v rukou KSČ. Na základě Benešových dekretů a dalších předpisů byl zabavován zemědělský majetek Němců, Maďarů a kolaborantů. Tato půda pak byla přidělována především maloroelníkům, bezzemkům a to za velmi nízké ceny. Zde se projevil politický pragmatismus KSČ, která velmi cíleně obsadilo při moskevských jednáních post ministra zemědělství, kterým se stal slovenský komunista Julius Ďuriš. Společně s dalšími centrálními úřady (opět s převahou komunistů) mělo toto ministerstvo na starost rozdělování a osidlování této půdy. Tato reforma tedy byla zcela v režii KSČ, která si tímto zamýšlela mimo jiné i získat hlasy venkovského obyvatelstva, které díky zákazu Agrární strany bylo vhodnou masou pro získání hlasů v parlamentních volbách. Komunisté pak půdu buď přidělovali svým lidem, ale ještě lépe si tím zavazovali své nové sympatizanty a získávali tak do svých řad nové členy. Jednalo se především o území v pohraničí, ale část přidělování dekretů se týkala například i území větších měst, kde žila německá menšina. Zde se pak KSČ těšila velké oblibě.

Druhá etapa pak již byla zaměřena proti velkým vlastníkům půdy. Klíčovou pro ni bylo přijetí Zákona č. 142/1947 Sb. o revisi první pozemkové reformy. Na základě tohoto zákona došlo k přezkoumání všech výjimek, které byly uděleny v rámci první pozemkové reformy. Případný další výkup jakékoliv půdy se však už nesměl týkat půdy o výměře menší než 50 ha. Účel zákona shrnul velmi výstižně na schůzi Ústavodárného národního shromáždění dne 11. července 1947 poslanec za KSČ Josef Nepomucký. V jeho projevu je jasně vidět

---

⁴ Kolchoz byla v SSSR forma kolektivního zemědělství, obdobná jako JZD v ČSSR.

zamýšlená ideologie tohoto zákona, který, byť ještě přijatý demokraticky zvoleným Ústavodárným národním shromážděním, už byl jasně v duchu tehdejší snahy o větší „socializaci“. V jeho projevu mimo jiné zaznělo:

„1. Že musí býti znovu do záboru pojata, ať jednotlivě nebo hromadně, veškerá půda, která byla podle §§ 3, 7 a 11 záborového zákona i podle § 20 přidělového zákona, dále tzv. generálními dohodami a hlavně vytvořením zbytkových dvorů svému původnímu účelu a poslání, to jest přidělení ve prospěch drobných uchazečů odňata, že musejí býti prohlášeny za neplatné všechny ony prodeje, které zde zbytkáři uskutečňovali, dobře cítíce, že nová republika a její lidově demokratický režim provede revisi pozemkové reformy, při čemž utvářeli tzv. rodinná družstva, anebo prodávali půdu za vysoké a drobným zemědělcům nedostupné ceny, a konečně, že i tuto půdu těžce zadlužovali. Všechna tato opatření, která vznikla po 8. červenci 1946, t. j. ode dne vyhlášení vládního programu, musejí být revokována, zrušena a všechny tyto pokusy, směřující k tomu, že tam revise provedena nebude, že tam zemědělci budou o příděl připraveni, musejí být anulovány a rozhodnuty v tom smyslu, že se tam revise a po revisi také parcelace a příděl do drobného vlastnictví provádět bude.

2. Nový zákon o revisi pozemkové reformy musí býti vykládán, a nejen vykládán, nýbrž také prováděn v tom duchu, že tato půda přidělená drobným uchazečům bude přidělena za těch podmínek, jaké vyznačoval zákon náhradový, t. j. za cenu, kterou za majetek ze záboru propuštěný a za zbytkové statky platili páni zbytkáři. Nanejvýš tu možno uvažovat o tom, že tam přijdou v úvahu náhrady za zvelebovací investice, po odečtení příslušných částek amortizačních. Nikterak však nemůže jíti tendence a výklad zákona v tom smyslu, aby se dostávalo za zbytkové dvory až cen obecných jenom proto, že zbytkáři a statkáři tam všemi možnými způsoby záměrně od roku 1946 milionovými zápůjčkami zadlužili tyto usedlosti a zbytkové dvory.“⁵ Lze říci, že tato dícke byla v podstatě správními orgány naplňována.

Tato vlna kolektivizace však ještě nebyla ve smyslu komunistické ideologie. Proto záhy po převzetí moci v únoru 1948 zahájili komunisté 3. vlnu kolektivizace, která byla prováděna na základě Zákona č. 46/1948 Sb. o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě). Tento zákon již přímo nařizoval nucený výkup pozemků nad 50 ha. Nicméně zákon umožňoval i to, aby mohla být vykoupena i menší půda, pokud na ni majitel sám nepracoval nebo nezajistil její obhospodařování. Tohoto se pak dalo velmi dobře zneužít, když bylo většinou těžké, aby člověk

---

⁵ Digitální knihovna PSP ČR, stenoprotokoly schůzí ÚNS, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/067schuz/s067001.htm>, stav k 20.11.2011

sám obhospodařoval půdu a málokterý zemědělec si vystačil bez několika zaměstnanců, kteří mu půdu obhospodařovali.

Ve svém projevu na schůzi Ústavodárného národního shromáždění dne 21. března 1948 ministr Ďuriš jasně ukázal, že tento zákon je zaměřen na boj s vesnickými boháči a že si komunisté s nikým nebudou brát servítky, při prosazování svých záměrů. Také se ukázalo, že komunisté s tímto zákonem čekali až na převzetí moci, ale jeho rychlost přijetí ukazuje, že už byl dávno předem vypracován. Svědčí o tom právě některá slova ministra Ďuriše, který mimo jiné řekl:

„A prečo to všetko nešlo u nás už predtým? Prečo sme sa nemohli vo vláde, v pôdohospodárskom výbore a v parlamente dostať s našimi roľníckymi zákonmi s miesta, keď predsa každému na prvý pohľad je nad slnko jasné, že tieto zákony pomáhajú roľníkom a zaisťujú naše roľníctvo a ich rodiny do budúcnosti. Naši roľníci si iste kladú túto otázku a pýtajú sa jeden druhého: Ako to, že to ide teraz tak hladko? V čom to viazlo?

Naši roľníci sú rozvážni. Radi idú na koreň veci. Roľník zbiera vo svojom hospodárstve a živote skúsenosť za skúsenosťou po celý rok. Uvažuje, a všetci sa musíme učiť stále a po celý život. Preto starostlivý hospodár bedlivo oddeľuje kúkol' od pšenice, ako ho to učí i Písmo. A keby vo svojom hospodárstve a vo svojom živote neoddeľoval tento kúkol' od čistého a dobrého zrna, ako by potom vyzeraly naše polia? Ako by vyzeral náš štát?

A v tom to práve viazlo. Vo februárovej kríze, kedy už hrozilo, že kúkol' zaplevelí celú republiku, sjednotili sa robotníci, roľníci a všetok náš ľud a vytrhali spoločne burinu, ktorá dusila aj našu dedinu. Preto to ide teraz, lebo je vyčistený kúkol' a pôda z práce ľudu rodí už čisté zrno.

A to je odpoveď na otázky, prečo to predtým nešlo a dnes, za niekoľko dní a týždňov, už v národnej smene víťazstva uzákoňujeme hlavné roľnícke zákony. A to je tiež poznanie každého starostlivého hospodára z veľkých skúseností z minulých týždňov. My vieme, že často mnohí roľníci nemôžu za to, že sa im kúkol' dostal do polí. O to viacej sa budú starať, aby tento kúkol' odstránili a aby ich pôda a poctivá práca rodila pre ľud a pre štát tú najkrajšiu úrodu.“⁶

Po únore 1948 tedy byla zahájena tvrdá politika proti tzv. „vesnickým kapitalistům“, tedy kulakům. Z ekonomického hlediska však reforma vedla především k rozdrobení půdního fondu a k zásobovacím potížím. Tyto problémy se pak komunisté snažili svalit právě na nepohodlné rolníky.

---

⁶ Digitální knihovna PSP ČR, stenoprotokoly schůzí ÚNS, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/100schuz/s100001.htm>, stav k 20.11.2011

V Ústavě 9. května bylo sice zaručeno vlastnictví půdy do výměry 50 ha, selská hospodářství však začala být prostřednictvím různých forem nátlaku uváděna do stavu, ve kterém již nebyla schopna samostatně fungovat a jejich majitelům hrozil postih na základě platných legislativních opatření. Tyto zákony sice nesloužily přímo k postihování dělníků a řada z nich pocházela ještě z doby předúnorové, ale komunisté dokázali vhodně využít některých jejich ustanovení k nátlaku na sedláky. Lze se dohadovat, zda tato ustanovení již byla do zákonů zanesena právě s tímto účelem.

Jedním z těchto zákonů byl Zákon č. 55/1947 Sb., o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu. Ten umožňoval přikázat místním Národním výborům neobdělávanou půdu do nuceného pachtu. Zákon byl přijat na schůzi ÚNS dne 1. dubna 1947. Ještě před tím však při projednávání tohoto zákona v zemědělském výboru namítali především nekomunističtí poslanci jeho přílišnou tvrdost vůči zemědělcům a omezení jejich svobody. Poslanec Jaroslav Ledl za KSČ tyto obavy na schůzi ÚNS řekněme až cynicky glosoval takto:

„Nemohu utajit, že i při projednávání osnovy v zemědělském výboru byly vyslovovány námitky proti osnově. Byla to zejména obava z přílišné tvrdosti tohoto zákona vůči zemědělcům, nespokojenost se zásahy do vžitých práv a zvyklostí v zemědělské výrobě a výtky pro domnělé porušování a omezování svobody zemědělcovy volně nakládati s vlastním majetkem. Jsou obavy z nedostatků této osnovy oprávněny? Omezování svobody! Není snad ohromná většina zákonů omezením nebo aspoň vymezením svobody občanů? Svoboda není přece libovůle a máme-li zákony, které zbavují občana svobody krásť, podvádět, nactiutrat, které ho zbavují svobody do té míry, že mu ukládají povinnost konati službu vojenskou, že mu určují konat užitečnou práci na přikázaném nebo ohroženém místě, co chceme potom špatného vidět na zákoně, který majitele stroje, potahů nebo podobných věcí zbavuje svobody ponechat toto zařízení zahálet, může-li ho býti použito k zachránění určitých hodnot národohospodářských v zemědělském podniku jeho souseda? Co špatného chceme vidět na zákoně, který majitele půdy, ať vlastní nedbalostí nebo nezaviněně neschopného obděláť své půdní vlastnictví, zbavuje práva touto půdou volně disponovat, nechat ji neobdělánu a zaplevelenu, když konsumentská část národa čeká na úrodu z této půdy, potřebuje ji, a když v sousedství jsou ruce ochotné této úrody docílit?

A pokud se týká té tvrdosti. Nechci zdůrazňovat ani okolnost, že použití zákona omezeno bude pouze na případy ojedinělé, výjimečné, ale obracím pozornost na to, kdo bude pověřen jeho prováděním. Budou to byrokraté neznalí zemědělcovy práce a života, nebo nějací nepřátelé venkovského člověka, kteří by mohli v jednom případě z nevědomosti a hlouposti, v druhém ze zlé vůle tvrdými zásahy nespravedlivě poškozovat zemědělce? Naprosto ne. Opatření zákona budou provádět lidové orgány, vesnické národ. výbory a organizace Jednotného svazu českých zemědělců, kteří se v obci navzájem dobře znají, kteří vědí o svých potřebách a o svých nedostatcích. Jaké obavy

může tato skutečnost vyvolávat? Či chceme propadnout pesimistickému názoru, že lid je neschopen udělati pořádek ve svých věcech? Chceme propadnout názoru, že v orgánech jím volených je to samý darebák nebo zlomyslník? Vždyť jsme přece demokrati a podobné mínění je v přímém rozporu s demokratickým nazíráním. Je přece podstatným znakem demokracie, že věří v člověka, že věří v dobrotu lidí. Pro demokrata je člověk zlý, špatný a neschopný výjimkou, pravidlem je člověk řádný, dobrý, pracovitý, kterému je třeba dáti možnost, aby svým počtem, aby vahou své dobroty a svého charakteru znemožnil škodlivou, zhoubnou činnost špatných jednotlivců. Kdybychom tuto svoji víru, toto svoje přesvědčení ztratili nebo jenom chtěli brát v pochybnost, přestávali bychom býti demokrati, stavěli bychom se na nedemokratické, reakčně-fašistické stanovisko, že lid je hloupé, nemyslicí stádo, které je nutno držet na uzdě, ovládat a omezovat v jeho pravomoci.⁷ Proti tomuto již nekomunističtí poslanci překvapivě nic nenamítali a zákon byl tedy přijat a později vhodně využit komunisty k dalšímu nátlaku na zemědělce.

Za zmínku stojí také poměrně nevinně se tvářící Zákon č. 27/1949 Sb., o mechanizaci zemědělství. Ten umožnil výkup mechanizačních prostředků sedláků a strojních družstev. Tyto stroje se pak staly majetkem tzv. strojních a traktorových stanic a tím se de facto převedeny do vlastnictví státu nebo nově vznikajících JZD. Za použití těchto strojů pak museli sedláci zaplatit nemalou částku, většinou mnohem vyšší než platili ostatní zemědělci, kteří přistoupili na kolektivizaci. Stejně tak museli zaplatit svobodní sedláci více i při nákupu osiv, hnojiv nebo pohonných hmot do těchto strojů. Vše bylo diferencováno tak, aby tyto částky znamenaly pro sedláky existenční potíže a těm tedy mnohdy nezbylo nic jiného, než vstoupit do některého z družstev nebo zcela změnit svůj způsob obživy.

„K zvládnutí všech úkolů, jež mechanizace zemědělské výroby bude vyžadovat, mohou být pro ústředí vykupovány základní mechanizační prostředky i od osob fyzických, neplní-li tyto osoby výrobní vyživovací plán nebo není-li těchto prostředků plně využito. O výkupu však rozhoduje a provádí jej ONV. Zákonem je dána možnost volným sdružením rolníků, vlastnicích stroje, začlenit se do družstva se strojní činností nebo tato sdružení na družstvo přetvořit. Zákonem je dále zaručena těsná spolupráce Ústředí s lidovou správou, t. j. národními výbory. Aby Ústředí nebylo orgánem ztrnulým, bude zřizovat v sídlech krajských národních výborů své krajské orgány. Tím bude docíleno účelné decentralizace. Krajské orgány Ústředí budou řídit činnost státních strojních stanic v rámci kraje. Tím, že bude podle tohoto zákona zřízeno Ústředí, zruší se Ústředí zemědělských strojních stanic při podniku Státní lesy a statky, a zároveň se zruší Ústav pro mechanizování zemědělské výroby na Slovensku. Tím bude

---

⁷ Digitální knihovna PSP ČR, stenoprotokoly schůzí ÚNS, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/045schuz/s045001.htm>, stav k 20.11.2011

způsob a rozsah provádění mechanizace zemědělské výroby v celém státě jednotný, což je opatřením nejen prospěšným, ale v zájmu řádného plánovitého provádění mechanizace bezpodmínečně nutným. Celá organizace Ústředí je postavena na základnu národního podniku a dozor nad ním provádí ministr zemědělství. Ministerstvu zemědělství přísluší také řízení výzkumu zemědělských mechanizačních prostředků, aby mohl být volen nejvhodnější způsob mechanizace podle potřeby zemědělské výroby, aby mohly být určovány nejúčelnější mechanizační prostředky, a patří mu rozhodovat o jejich zavádění do zemědělské výroby.“⁸

S tímto zákonem pak souviselo i Vládní nařízení č. 7/1949 Sb., o výkupu a dodávce zemědělských výrobků podle smlouvy, které umožňovalo, aby výši dodávek stanovovaly Národní výbory, které přitom měly postupovat podle třídních hledisek, tj. velkým zemědělcům připisovaly dávky vysoké, drobným zemědělcům dávky nízké.

Samotná kolektivizace pak měla být dokončena Zákonem č. 69/1949 Sb., o jednotných zemědělských družstvech, kdy mělo dojít k sloučení dosavadních zemědělských družstev v družstva jednotná. Zákon se sice ještě nezmiňoval přímo o společné výrobě, avšak vzorové stanovy JZD vydané v březnu 1949 stavěly na první místo v práci družstev společné užívání strojů a sousedskou výpomoc. Vznik nových JZD však nebyl tak rychlý, jak si komunisté představovali. V řadě míst se zemědělci tomuto sjednocení bránili. Komunisté tedy upřednostňovali místa, kde bylo JZD málo a právě zde vrhli své hlavní úsilí v tom, aby tu nová družstva vznikala. To považovali za nejvhodnější pro šíření své propagandy. To vše pak dospělo až k zmiňovaným represím, útokům, zastrasování a nakonec i politickým procesům.

Celkově lze říci, že do počátku 60. let se proces kolektivizace až na Jugoslávii a Polsko dovršil ve všech zemích východního bloku. V 60. a 70. letech probíhalo spojování zemědělských družstev ve větší celky, komunistického ideálu společného vlastnictví ovšem nikdy dosaženo nebylo. Drtivá většina zemědělských družstev byla navíc nerentabilní, takže se rozpadla spolu s pádem komunismu na přelomu 80. a 90. let.

V tomto příspěvku jsem ukázal, jak byly různé zákony zneužity pro nátlak na zemědělce, aby se podrobili nucené kolektivizaci. Zákonů takto bylo zneužito mnoho, toto je jen malá ukázka některých z nich. Je na nich jasně vidět, jak tyto zákony státní správa využívala k zásahům do soukromého sféry zemědělství. Ty se sice vůbec netváří, že by s jejich pomocí mohli komunisté dokázat donutit zemědělce vstupovat do jednotných družstev. Avšak některé pasáže

---

⁸ Digitální knihovna PSP ČR, stenoprotokoly schůzí ÚNS, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/024schuz/s024013.htm>, stav k 20.11.2011

v těchto zákonech byly schválně udělány tak, aby k tomuto mohly být zneužity.

Literature:

- Digitální knihovna PSP ČR, dostupná na <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=82>, stav k 20.11.2011
- BLAŽEK, Petr– KULÁNEK, Michal (eds.): Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a střeoevropské souvislosti. Praha 2008.
- Blažek, Petr a kol. (eds): Akce „K“ Vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech. Studie, seznamy a dokumenty. Praha 2010.
- BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno 2009.
- JECH, Karel: Soumrak selského stavu 1945-1960. Praha 2001.
- JECH, Karel: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Praha, 2008.
- KALÁBOVÁ, M.: Represe venkovských boháčů. MU Brno, 2007.
- KAPLAN, Karel: Československo v letech 1945-1948. Praha 1991.
- KAPLAN, Karel: Československo v letech 1948-1953. Praha 1991.
- ROKOSOVÁ, Šárka: Administrativní opatření-jedna z forem perzekuce sedláků komunistickým režimem. In: Táborský Jan (ed.): Securitas Imperii 10. Praha 2003.

Contact – email

m.skerle@seznam.cz